

SODBA SODIŠČA (veliki senat)

z dne 23. februarja 2010*

V zadevi C-310/08,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 234 ES, ki ga je vložilo Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (Združeno kraljestvo) z odločbo z dne 21. aprila 2008, ki je prispela na Sodišče 11. julija 2008, v postopku

London Borough of Harrow

proti

Nimco Hassan Ibrahim,

Secretary of State for the Home Department,

* Jezik postopka: angleščina.

SODIŠČE (veliki senat),

v sestavi V. Skouris, predsednik, J. N. Cunha Rodrigues (poročevalec), K. Lenaerts, J.-C. Bonichot, predsedniki senatov, in P. Lindh, predsednica senata, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Schiemann, P. Kūris, E. Juhász, L. Bay Larsen, T. von Danwitz in A. Arabadjiev, sodniki,

generalni pravobranilec: J. Mazák,
sodni tajnik: H. von Holstein, namestnik sodnega tajnika,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 2. septembra 2009,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za London Borough of Harrow K. Rutledge, barrister,
- za N. H. Ibrahim N. Rogers, barrister, s pooblastilom S. Morshead, solicitor,
- za vlado Združenega kraljestva V. Jackson, zastopnica, skupaj s C. Lewisom, QC,
- za dansko vlado R. Holdgaard, zastopnik,

- za Irsko D. O’Hagan in B. O’Moore, zastopnika, skupaj z D. Conlanom Smythom, barrister,

- za italijansko vlado I. Bruni, zastopnica, skupaj z W. Ferrante, avvocato dello Stato,

- za Evropsko komisijo D. Maidani in M. Wilderspin, zastopnika,

- za nadzorni organ Efte N. Fenger, F. Simonetti in I. Hauger, zastopniki,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 20. oktobra 2009

izreka naslednjo

Sodbo

- ¹ Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 12 Uredbe Sveta št. 1612/68 (EGS) z dne 15. oktobra 1968 o prostem gibanju delavcev v Skupnosti (UL L 257, str. 2), kakor je bila spremenjena z Uredbo Sveta (EGS) št. 2434/92 z dne 27. julija 1992 (UL L 245, str. 1, v nadaljevanju: Uredba št. 1612/68), in Direktive Evropskega parlamenta in Sveta 2004/38/ES z dne 29. aprila 2004 o pravici državljanov Unije in njihovih družinskih članov do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic, ki

spreminja Uredbo (EGS) št. 1612/68 in razveljavlja [d]irektive 64/221/EGS, 68/360/EGS, 72/194/EGS, 73/148/EGS, 75/34/EGS, 75/35/EGS, 90/364/EGS, 90/365/EGS in 93/96/[EGS] (UL L 158, str. 77, ter popravki UL 2004, L 229, str. 35, UL 2005, L 197, str. 34, in UL 2007, L 204, str. 28).

- 2 Predlog se nanaša na spor med London Borough of Harrow (samoupravno mestno območje Harrow v Londonu) na eni strani ter N. H. Ibrahim in Secretary of State for the Home Department na drugi strani zaradi zavrnitve prošnje N. H. Ibrahim za dodelitev pomoči pri nastanitvi.

Pravni okvir

Ureditev Unije

- 3 V peti uvodni izjavi Uredbe št. 1612/68 je navedeno:

„ker po objektivnih normah svobodno in dostojanstveno uresničevanje pravice do prostega gibanja zahteva, da je enako obravnavanje zagotovljeno tako dejansko kot pravno v vseh zadevah, ki so povezane z dejanskim opravljanjem dela zaposlene osebe in glede možnosti dostopa do primerne stanovanja; in ker je treba odstraniti ovire za mobilnost delavcev, predvsem v zvezi s pravico delavca, da se mu pridruži družina in v zvezi s pogoji za integracijo teh družin v državo gostiteljico“.

4 Člen 10 Uredbe št. 1612/68 je določal:

„1. Pravico, da se pridružijo državljanu države članice, ki je zaposlen v drugi državi članici, imajo ne glede na njihovo državljanstvo naslednje osebe:

- a) njegov zakonec in njuni potomci, ki so stari manj kot 21 let ali so vzdrževani družinski člani;

- b) vzdrževani predniki delavca in njegovega zakonca.

2. Države članice olajšajo vstop vsakemu drugemu članu družine, ki ne sodi med osebe, določene v odstavku 1, če ga navedeni delavec vzdržuje ali če je v državi, iz katere prihaja, živel v skupnem gospodinjstvu s tem delavcem.

3. Za namene odstavkov 1 in 2 mora imeti delavec za svojo družino na razpolago stanovanje, ki se šteje kot primerno za domače delavce v regiji, v kateri je zaposlen; ta določba ne sme povzročiti diskriminacije med domačimi delavci in delavci drugih držav članic.“

5 Člen 11 Uredbe št. 1612/68 je določal:

„Kadar državljan države članice opravlja delo kot zaposlena ali samozaposlena oseba v drugi državi članici, imajo njegov zakonec in njuni otroci, ki so mlajši od 21 let ali jih

delavec vzdržuje, pravico, da opravljajo delo kot zaposlene osebe na ozemlju te države, tudi če niso državljani nobene države članice.“

6 Na podlagi člena 38(1) Direktive 2004/38 sta bila člena 10 in 11 Uredbe št. 1612/68 s 30. aprilom 2006 razveljavljena.

7 Člen 12(1) Uredbe št. 1612/68 določa:

„Otroci državljana države članice, ki je zaposlen ali je bil zaposlen v drugi državi članici, imajo pravico dostopa do sistema splošnega izobraževanja, vajeništva in poklicnega usposabljanja pod enakimi pogoji kot državljani te države, če prebivajo na njenem ozemlju.“

8 V uvodnih izjavah 3 in 16 Direktive 2004/38 je navedeno:

„(3) Državljanstvo Unije bi moralo predstavljati temeljni status državljanov držav članic, ko uresničujejo svojo pravico do prostega gibanja in prebivanja. Zato je treba kodificirati in pregledati obstoječe instrumente Skupnosti, ki ločeno obravnavajo delavce, samozaposlene osebe kot tudi študente in druge nezaposlene osebe z namenom poenostavitve in krepitev pravice do prostega gibanja in prebivanja vseh državljanov Unije.“

[...]

- (16) Dokler upravičenci pravice do prebivanja ne postanejo nesorazmerno breme sistema socialne pomoči v državi članici gostiteljici, ti ne bi smeli biti izgnani. Zato ukrep izгона ne bi smel biti samodejna posledica uveljavljanja sistema socialne pomoči. Država članica gostiteljica bi morala preučiti, ali gre v posameznem primeru za začasne težave, in upoštevati trajanje prebivanja, osebne okoliščine ter znesek dodeljene pomoči, da bi ugotovila, ali je upravičenec postal nesorazmerno breme njenega sistema socialne pomoči, in da bi v tem primeru sprožila njegov izgon. V nobenem primeru se ne bi smel sprejeti ukrep izгона proti delavcem, samozaposlenim osebam ali iskalcem zaposlitve, kakor jih opredeljuje Sodišče, razen zaradi javnega reda ali javne varnosti.“

9 Člen 7(1) in (2) določa:

„1. Vsi državljani Unije imajo pravico prebivati na ozemlju druge države članice v obdobju, daljšem od treh mesecev, če:

(a) so delavci ali samozaposlene osebe v državi članici gostiteljici ali

(b) imajo dovolj sredstev zase in za svoje družinske člane, da med njihovim prebivanjem ne bodo postali breme sistema socialne pomoči v državi članici gostiteljici, in če imajo celovito zavarovalno kritje za primer bolezni v državi članici gostiteljici ali

- (c) – so vpisani v zasebno ali javno ustanovo, ki jo država članica gostiteljica pooblasti ali financira na osnovi svoje zakonodaje ali upravne prakse, prvenstveno z namenom, da študirajo, kar vključuje poklicno usposabljanje, in
 - imajo celovito zavarovalno kritje za primer bolezni v državi članici gostiteljici in zagotovijo ustreznemu nacionalnemu organu, z izjavo ali na kakšen drug enakovreden način, ki ga lahko izberejo, da imajo dovolj sredstev zase in za svoje družinske člane, da med njihovim prebivanjem ne bodo postali breme sistema socialne pomoči v državi članici gostiteljici; ali

- (d) so družinski člani, ki spremljajo ali so se pridružili državljanu Unije, ki izpolnjuje pogoje, navedene v točkah (a), (b) ali (c).

2. Pravica do prebivanja, predvidena v odstavku 1, se razširi na družinske člane, ki niso državljani države članice in ki spremljajo ali so se pridružili državljanu Unije v državi članici gostiteljici, pod pogojem, da takšen državljan Unije izpolnjuje pogoje, navedene v odstavku 1(a), (b) ali (c).“

- ¹⁰ Člen 12 Direktive 2004/38 z naslovom „Ohranitev pravice do prebivanja družinskih članov v primeru smrti ali odhoda državljana Unije“ v odstavku 3 določa:

„Odhod državljana Unije iz države članice gostiteljice ali njegova/njena smrt nimata za posledico izgube pravice do prebivanja njegovih/njenih otrok ali roditelja, ki ima

dejansko skrbništvo nad otroki, ne glede na državljanstvo, če otroci bivajo v državi članici gostiteljici in so vpisani na izobraževalno ustanovo z namenom, da bi se v njej šolali, vse do zaključka šolanja.“

- 11 Člen 24 te direktive z naslovom „Enako obravnavanje“ v odstavku 1 določa:

„Ob upoštevanju posebnih določb, ki so izrecno predvidene v Pogodbi [ES] in sekundarni zakonodaji, bi morali vsi državljani Unije, ki na podlagi te direktive prebivajo na ozemlju države članice gostiteljice, uživati enako obravnavanje kot državljani te države članice v okviru Pogodbe. Uživanje te pravice se razširi na družinske člane, ki niso državljani države članice in ki imajo pravico do prebivanja ali do stalnega prebivanja.“

Nacionalna ureditev

- 12 Na podlagi člena 6 Immigration (European Economic Area) Regulations 2006 (v nadaljevanju: uredba Združenega kraljestva o priseljevanju iz Evropskega gospodarskega prostora iz leta 2006) „upravičena oseba“ v tej uredbi pomeni državljana države članice evropskega gospodarskega prostora, ki prebiva v Združenem kraljestvu kot iskalec zaposlitve, delavec, samozaposlena oseba, oseba, ki ima zagotovljena sredstva za samostojno preživljanje, ali študent.
- 13 V skladu s členom 19(3)(a) te uredbe je osebo mogoče odstraniti iz Združenega kraljestva, če nima več statusa upravičene osebe na podlagi te uredbe.

- 14 Na podlagi Housing Act 1996 (stanovanjski zakon iz leta 1996) in Allocation of Housing and Homelessness (Eligibility) Regulations 2006 (uredba o dodelitvi stanovanj in brezdomstvu iz leta 2006) lahko oseba zaprosi za pomoč pri nastanitvi le, če ima pravico do prebivanja v Združenem kraljestvu na podlagi prava Unije.

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

- 15 N. H. Ibrahim je somalska državljanka, ki je sklenila zakonsko zvezo z danskim državljanom M. B. Yusufom.
- 16 M. B. Yusuf je v Združeno kraljestvo prišel jeseni leta 2002 in je tam delal od oktobra 2002 do maja 2003. Od junija 2003 do marca 2004 je uveljavljal podporo zaradi nezmožnosti za delo. Ko je bilo po koncu tega obdobja ugotovljeno, da je za delo sposoben, je zapustil Združeno kraljestvo, kamor se je vrnil decembra 2006.
- 17 Ugotovljeno je, da med prenehanjem dela in odhodom iz Združenega kraljestva M. B. Yusuf ni bil več „upravičena oseba“ iz člena 6 uredbe Združenega kraljestva o priseljevanju iz Evropskega gospodarskega prostora iz leta 2006. Ob vrnitvi v Združeno kraljestvo M. B. Yusuf ni ponovno pridobil statusa „upravičene osebe“ s pravico do prebivanja na podlagi prava Unije.
- 18 N. H. Ibrahim je februarja 2003 prišla v Združeno kraljestvo z dovoljenjem imigracijskih oblasti, da bi se pridružila svojemu zakoncu.

- 19 Par ima štiri otroke z danskim državljanstvom, stare od 1 do 9 let. Starejši trije otroci so prišli v Združeno kraljestvo s svojo materjo, četrti pa je bil rojen v Združenem kraljestvu. Najstarejša otroka sta začela izobraževanje v javnem izobraževalnem sistemu po njihovem prihodu v to državo članico.
- 20 Po zakončevem odhodu iz Združenega kraljestva leta 2004 je N. H. Ibrahim živela ločeno od njega. Nikoli ni imela dovolj sredstev za samostojno preživljanje. Ni zaposlena in je pri plačevanju osnovnih življenjskih stroškov in stroškov namestitve v celoti odvisna od socialne pomoči. Nima sklenjenega celovitega zdravstvenega zavarovanja in je odvisna od National Health Service Združenega kraljestva (državna zdravstvena služba).
- 21 Januarja 2007 je N. H. Ibrahim zaprosila za pomoč pri nastanitvi zase in za svoje otroke. Z odločbo z dne 1. februarja 2007 je pristojni uradnik London Borough of Harrow zavrnil njeno prošnjo. Presodil je, da niti N. H. Ibrahim niti njen zakonec v Združenem kraljestvu nista prebivala na podlagi prava Unije. Uradnik, pristojen za odločanje o ugovorih zoper zavrnilne odločbe glede pomoči pri nastanitvi, je 29. marca 2007 potrdil to zavrnilno odločbo.
- 22 N. H. Ibrahim je zoper to odločbo London Borough of Harrow vložila tožbo pri Clerkenwell and Shoreditch County Court (prvostopenjsko sodišče za okraj Clerkenwell and Shoreditch), ki je z odločbo z dne 18. oktobra 2007 ugodilo tožbi, ker ima N. H. Ibrahim kot mati, ki dejansko skrbi za otroke, pravico do prebivanja v Združenem kraljestvu na podlagi člena 12 Uredbe št. 1612/68, ker se otroci šolajo in ker je njen zakonec državljan Unije, ki je bil zaposlen v tej državi članici.
- 23 London Borough of Harrow je zoper to odločitev vložilo pritožbo pri predložitvenemu sodišču.

V teh okoliščinah je Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:

„Ali v okoliščinah, v katerih

- so zakonec, ki ni državljan Unije, in njegovi otroci, ki so državljani Unije, spremljali državljana Unije, ki je prišel v Združeno kraljestvo,

 - je bil državljan Unije delavec v Združenem kraljestvu,

 - je državljan Unije nato prenehal delo in zapustil Združeno kraljestvo,

 - državljan Unije, zakonec državljana Unije, ki ni državljan Unije, in otroci nimajo dovolj sredstev za lastno preživljanje in so odvisni od socialne pomoči Združenega kraljestva,

 - so otroci kmalu po prihodu začeli osnovnošolsko izobraževanje v Združenem kraljestvu, medtem ko je bil državljan Unije delavec:
1. zakonec in otroci uživajo pravico do prebivanja v Združenem kraljestvu samo, če izpolnjujejo pogoje, določene v Direktivi 2004/38 [...]

ali

2. a) uživajo pravico do prebivanja, ki izhaja iz člena 12 Uredbe [...] št. 1612/68, kot jo razlaga Sodišče, ne da bi izpolnjevali pogoje, ki so določeni v Direktivi 2004/38 [...], in
 - b) ali morajo v tem primeru imeti dostop do zadostnih sredstev, da med prebivanjem ne bodo postali breme sistema socialnega varstva v državi članici gostiteljici, in imeti celovito zavarovalno kritje za primer bolezni v državi članici gostiteljici?
3. Če je odgovor na prvo vprašanje pritrdilen, ali je položaj različen v okoliščinah, kot so v obravnavanem primeru, v katerem so otroci začeli osnovnošolsko izobraževanje in je delavec, ki je državljan Unije, prenehal delati pred dnevom, ko bi morala biti Direktiva 2004/38 [...] uveljavljena v državah članicah?“

Vprašanja za predhodno odločanje

Prvo in drugo vprašanje

- 25 V prvih dveh vprašanjih, ki ju je treba obravnavati skupaj, predložitveno sodišče v bistvu sprašuje, ali se lahko v okoliščinah, kot so v postopku v glavni stvari, otroci in tistega od staršev, ki ima dejansko skrbništvo nad otroci, sklicujejo na pravico do prebivanja v državi članici gostiteljici zgolj na podlagi člena 12 Uredbe št. 1612/68, ne da bi morali pri tem izpolnjevati pogoje iz Direktive 2004/38, ali pa imajo pravico do prebivanja le, če izpolnjujejo te pogoje. Če pravica do prebivanja temelji le na členu 12 Uredbe št. 1612/68, predložitveno sodišče sprašuje tudi, ali morajo imeti otroci in tisti od staršev,

ki ima dejansko skrbništvo nad njimi, dostop do zadostnih sredstev in celovito zavarovanje za primer bolezni v državi članici gostiteljici.

- 26 Na podlagi člena 12 Uredbe št. 1612/68 imajo otroci državljana države članice, ki je ali je bil zaposlen v drugi državi članici, pravico dostopa do sistema splošnega izobraževanja, vajeništva in poklicnega usposabljanja pod enakimi pogoji kot državljani te države, če prebivajo na njenem ozemlju.
- 27 Člen 10 Uredbe št. 1612/68 vzpostavlja pravico zakonca in potomcev delavca iz države članice, ki je zaposlen na ozemlju druge države članice, da se mu v tej drugi državi članici pridružijo.
- 28 Iz členov 7(1)(b) in (d) ter 2 Direktive 2004/38 je razvidno, da imajo družinski člani državljana Unije, ki prebiva na ozemlju druge države članice in ni zaposlen ali samozaposlen, ne glede na njihovo državljanstvo pravico spremljati tega državljana ali se mu pridružiti, če ima ta zase in za svoje družinske člane dovolj sredstev in celovito zavarovalno kritje za primer bolezni v državi članici gostiteljici.
- 29 Sodišče je že presodilo, da imajo otroci državljana Unije, ki so se v državi članici nastanili, medtem ko je eden od njihovih staršev v njej izvrševal pravico do prebivanja kot delavec migrant, pravico, da tam prebivajo, da bi se v skladu s členom 12 Uredbe št. 1612/68 tam splošno izobraževali. Dejstvo, da sta starša zadevnih otrok medtem razvezala zakonsko zvezo, dejstvo, da je samo eden od staršev državljan Unije in da ta ni

več delavec migrant v državi članici gostiteljici, v zvezi s tem nimata nobenih posledic (glej v tem smislu sodbo z dne 17. septembra 2002 v zadevi Baumbast in R, C-413/99, Recueil, str. I-7091, točka 63).

30 Sodišče je prav tako že presodilo, da lahko, kadar imajo otroci na podlagi člena 12 Uredbe št. 1612/68 pravico šolanje nadaljevati v državi članici gostiteljici, medtem ko starši, ki za njih skrbijo, tvegajo, da bodo izgubili svoje pravice do prebivanja, zavrnitev možnosti, da starši ostanejo v državi članici gostiteljici med šolanjem svojih otrok, slednjim odvzame pravico, ki jim jo je priznal zakonodajalec Unije (glej v tem smislu zgoraj navedeno sodbo Baumbast in R, točka 71).

31 Potem ko je Sodišče med drugim v točki 72 zgoraj omenjene sodbe Baumbast in R spomnilo, da je treba Uredbo št. 1612/68 razlagati ob upoštevanju zahteve po spoštovanju družinskega življenja iz člena 8 Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki je bila podpisana 4. novembra 1950 v Rimu, je v točki 73 te sodbe odločilo, da pravica, da se v državi članici gostiteljici šola v čim boljših razmerah, ki jo otroku delavca migranta priznava člen 12 iste uredbe, nujno pomeni, da ima ta otrok pravico, da ga spremlja oseba, ki zanj dejansko skrbi, in da torej ta oseba z njim lahko prebiva v tej državi članici med njegovim šolanjem.

32 Predložitveno sodišče sprašuje, ali zgoraj omenjena sodba Baumbast in R temelji na uporabi člena 10 v povezavi s členom 12 Uredbe št. 1612/68 ali le na zadnjem navedenem členu. Natančneje, to sodišče sprašuje, ali je pravica do prebivanja otrok državljana

države članice, ki dela ali je delal v državi članici gostiteljici, enako kot pravica tistega od staršev, ki ima dejansko skrbništvo nad otroci, vsebovana v omenjenem členu 12.

- 33 Prvič, pravico do enakega obravnavanja pri dostopu do izobraževanja na podlagi člena 12 Uredbe št. 1612/68 imajo le otroci delavcev migrantov, ki „bivajo“ na ozemlju države članice, na katerem je eden od njihovih staršev zaposlen ali je bil zaposlen.
- 34 Dostop do izobraževanja je tako odvisen od prejšnje nastanitve otroka v državi članici gostiteljici.
- 35 Člen 12 Uredbe št. 1612/68, kot ga je razložilo Sodišče v zgoraj omenjeni sodbi Baumbast in R, priznava otroku v povezavi z njegovo pravico dostopa do izobraževanja samostojno pravico do prebivanja. Izvajanje pravice dostopa do izobraževanja zlasti ni odvisno od tega, da bi moral imeti otrok med celotnim obdobjem svojega šolanja posebno pravico do prebivanja na podlagi člena 10(1)(a) te uredbe, ko je ta določba še veljala.
- 36 V točkah od 21 do 24 sodbe z dne 4. maja 1995 v zadevi Gaal (C-7/94, Recueil, str. I-1031) je Sodišče izrecno zavrnilo navedbe nemške vlade, da med členoma 10 in 11 Uredbe št. 1612/68 ter členom 12 te uredbe obstaja tesna povezava, tako da slednji pravico do enakega obravnavanja glede dostopa do izobraževanja v državi članici gostiteljici zagotavlja le otrokom, ki izpolnjujejo pogoje iz členov 10 in 11. V točki 23

sodbe v zadevi Gaal je Sodišče izrecno poudarilo, da člen 12 Uredbe št. 1612/68 ne vsebuje nobenega sklicevanja na člena 10 in 11.

37 Bilo bi namreč v nasprotju s sobesedilom, v katerega je umeščen člen 12 Uredbe št. 1612/68, in z namenom tega člena, če bi izvajanje pravice dostopa do izobraževanja pogojevali z obstojem ločene pravice otroka do prebivanja, ki bi jo presojali na podlagi drugih določb iste uredbe (glej v tem smislu zgoraj navedeno sodbo v zadevi Gaal, točka 25).

38 Iz tega je razvidno da – ker je otrok pridobil pravico do dostopa do izobraževanja na podlagi člena 12 te uredbe zaradi svoje nastanitve v državi članici gostiteljici – pripada pravica do prebivanja otroku in je ni mogoče pogojevati z izpolnjevanjem pogojev iz člena 10 iste uredbe.

39 Drugič, kot je razvidno iz samega besedila člena 12 Uredbe št. 1612/68, pravica do enakega obravnavanja glede dostopa do izobraževanja ni omejena na otroke delavcev migrantov. Uporablja se tudi za otroke nekdanjih delavcev migrantov.

40 Pravica otrok na podlagi člena 12 Uredbe št. 1612/68 med drugim ni pogojena s pravico do prebivanja njihovih staršev v državi članici gostiteljici. Na podlagi ustaljene sodne prakse člen 12 zahteva le, da je otrok s svojimi starši ali z enim od njih živel v državi članici, medtem ko je najmanj eden od staršev tam bival kot delavec (sodba z dne 21. junija 1988 v zadevi Brown, 197/86, Recueil, str. 3205, točka 30, in zgoraj navedena sodba Gaal, točka 27).

- 41 Priznanje pravice, da otroci nekdanjih delavcev migrantov lahko nadaljujejo svoje šolanje v državi članici gostiteljici, medtem ko njihovi starši tam več ne bivajo, je enako priznanju njihove pravice do prebivanja, ki ni odvisna od pravice njihovih staršev, saj taka pravica izhaja iz člena 12.
- 42 Člen 12 Uredbe št. 1612/68 je tako treba uporabljati samostojno glede na določbe prava Unije, ki urejajo pogoje za izvajanje pravice do prebivanja v drugi državi članici. Taka samostojnost člena 12 glede na člen 10 iste uredbe je temelj sodne prakse Sodišča, ki je omenjena v točkah od 29 do 31 te sodbe in še naprej velja v povezavi z določbami Direktive 2004/38.
- 43 Nasprotna rešitev bi ogrozila cilj integracije družine delavca migranta v okolje države članice gostiteljice, kot je predviden v peti uvodni izjavi Uredbe št. 1612/68. Da bi lahko bila ta integracija uspešna, je na podlagi ustaljene sodne prakse nujno, da ima otrok delavca, ki je državljan države članice, možnost, da začne šolanje in študij v državi članici gostiteljici in, odvisno od primera, da ju uspešno konča (glej v tem smislu sodbo z dne 15. marca 1989 v združenih zadevah *Echternach in Moritz*, 389/87 in 390/87, *Recueil*, str. 723, točka 21, in zgoraj navedeno sodbo *Baumbast in R*, točka 69).
- 44 London Borough of Harrow, vladi Združenega kraljestva in Danske ter Irska navajajo, da je Direktiva 2004/38 od začetka veljavnosti edini temelj glede pogojev, ki urejajo izvajanje pravice do prebivanja v državah članicah za državljane Unije in člane njihovih družin, in da zato odtlej na podlagi člena 12 Uredbe št. 1612/68 ni mogoče izpeljati nikakršne pravice do prebivanja.
- 45 Glede tega nič ne omogoča sklepanja, da je s sprejetjem Direktive 2004/38 zakonodajalec Unije nameraval spremeniti obseg omenjenega člena 12, kot ga je razlagalo Sodišče, da bi tako v bodoče omejil vsebino norme na enostavno pravico do dostopa do izobraževanja.

46 V istem smislu je treba poudariti, da sta bila z Direktivo 2004/38 razveljavljena člena 10 in 11 Uredbe št. 1612/68, ne pa njen člen 12. To lahko kaže le na voljo zakonodajalca Unije, da ne omeji obsega uporabe tega člena, kot ga razlaga Sodišče.

47 Razlago, ki je navedena v prejšnji točki, potrjuje dejstvo, da je iz pripravljanih dokumentov Direktive 2004/38 razvidno, da je bila ta zasnovana tako, da bi bila v skladu z zgoraj omenjeno sodbo Baumbast in R (COM(2003) 199 konč., str. 7).

48 Če bi bil člen 12 Uredbe št. 1612/68 omejen na zagotavljanje pravice do enakega obravnavanja glede dostopa do izobraževanja, ne da bi pri tem določal kakršno koli pravico do prebivanja za otroke delavcev migrantov, bi postal odvečen od začetka veljavnosti Direktive 2004/38. Člen 24(1) te direktive namreč določa, da bi morali vsi državljani Unije, ki prebivajo na ozemlju države članice gostiteljice, uživati enako obravnavanje kot državljani te države članice v okviru Pogodbe, zato ni dvoma, da ima dostop do izobraževanja podlago v pravu Unije (glej zlasti sodbo z dne 13. februarja 1985 v zadevi Gravier, 293/83, Recueil, str. 593, točka 19).

49 Sicer pa je namen Direktive 2004/38 v skladu z uvodno izjavo 3 poenostaviti in krepiti pravico do prostega gibanja in prebivanja vseh državljanov Unije (glej v tem smislu sodbo z dne 25. julija 2008 v zadevi Metock in drugi, C-127/08, ZOdl. str. I-6241, točka 59). Uporaba člena 12 Uredbe št. 1612/68 in členov 7(1)(b) in (d) ter 2 Direktive 2004/38 za otroke delavcev migrantov pa bi povzročila, da bi bila pravica do prebivanja teh otrok v državi članici gostiteljici, namenjena začetku ali nadaljevanju njihovega študija, pogojena s strožjimi pogoji, kot so tisti, ki so bili zanje uporabni pred začetkom veljavnosti Direktive 2004/38.

- 50 Iz tega izhaja, da se lahko otroci državljana države članice, ki dela ali je delal v državi članici gostiteljici, in tisti od staršev, ki ima dejansko skrbništvo nad njimi, v državi članici gostiteljici sklicujejo na pravico do prebivanja že na podlagi samega člena 12 Uredbe št. 1612/68, ne da bi morali izpolniti pogoje iz Direktive 2004/38.
- 51 Treba je preizkusiti še, ali je izvajanje pravice do prebivanja odvisno od tega, ali imajo zainteresirane osebe dovolj sredstev in celovito zavarovalno kritje za primer bolezni v državi članici gostiteljici.
- 52 Najprej je treba pojasniti, da tega pogoja ni v členu 12 Uredbe št. 1612/68 in da, kot je Sodišče že presodilo, tega člena ni mogoče razlagati ozko ali mu kakor koli odvzeti polni učinek (zgoraj navedena sodba Baumbast in R, točka 74).
- 53 Zahteva, ki se nanaša na ekonomsko samostojnost članov družine delavca, ki je državljan države članice, in na njihovo varstvo v državi članici gostiteljici v primeru bolezni, prav tako ne izhaja iz sodne prakse Sodišča.
- 54 Sodišče, ki je zaproseno za odgovor na vprašanje, ali imajo otroci, ki bivajo v državi članici, kjer je njihov oče, državljan druge države članice, pred povratkom v matično državo opravljal delo kot zaposlena oseba, na podlagi člena 12 Uredbe št. 1612/68 pravico do državnih pomoči za kritje stroškov izobraževanja, stroškov vzdrževanja njih in oseb, ki imajo nad njimi dejansko skrbništvo, ter stroškov zavarovalnega kritja za primer bolezni, je presodilo, ne da bi se pri tem izreklo o ekonomskem položaju zadevnih študentov, da status otrok delavca, ki je državljan države članice, v smislu Uredbe št. 1612/68 pomeni zlasti, da pravo Unije priznava potrebo po upravičenosti do državne pomoči za študij, da bi se lahko ti otroci integrirali v družbo države članice gostiteljice, pri čemer ta zahteva velja še bolj, ko so upravičenci na podlagi določb te

uredbe študentje, ki so v prišli v to državo, še preden so dosegli starost, pri kateri je potrebno začeti šolanje (zgoraj navedena sodba Echternach in Moritz, točka 35).

- 55 V zgoraj navedeni sodbi Baumbast in R je g. Baumbast, oče otrok, katerih pravica do prebivanja v državi članici gostiteljici iz člena 12 Uredbe št. 1612/68 se je obravnavala, zagotovo imel dovolj sredstev, da niti on niti njegova družina niso bili odvisni od socialne pomoči. Vendar pa odgovori na vprašanja za predhodno odločanje, ki so se nanašala na pravico do prebivanja otrok in njihove matere, ki je imela dejansko skrbništvo nad otroki, niso temeljili na njihovi ekonomski samostojnosti, temveč na dejstvu, da cilj Uredbe št. 1612/68, torej prosto gibanje delavcev, zahteva optimalne pogoje za vključitev družine delavca v državo članico gostiteljico, in da lahko zavrnitev možnosti staršem, ki imajo dejansko skrbništvo nad otroki, da bi ostali v državi članici gostiteljici med njihovim šolanjem, tem otrokom odvzame pravico, ki jim jo je priznal zakonodajalec Unije (zgoraj navedena sodba Baumbast in R, točki 50 in 71).
- 56 Direktiva 2004/38 pravice otrok, ki se izobražujejo, in tistega od staršev, ki ima nad njimi dejansko skrbništvo, do prebivanja v državi članici gostiteljici v nekaterih položajih prav tako ne pogojuje s tem, ali imajo ti otroci ali ta od staršev dovolj sredstev in celovito zavarovalno kritje za primer bolezni.
- 57 Razlago, da pravica do prebivanja v državi članici gostiteljici, ki jo imajo otroci, ki se tam izobražujejo, in tisti od staršev, ki ima dejansko skrbništvo nad njimi, ni odvisna od zadostnih sredstev in celovitega zavarovalnega kritja za primer bolezni, potrjuje člen 12(3) Direktive 2004/38, ki določa, da odhod državljan Unije ali njegova smrt ne povzroči izgube pravice do prebivanja njegovih otrok ali tistega od staršev, ki ima dejansko skrbništvo nad njimi, ne glede na državljanstvo, če otroci bivajo v državi članici

gostiteljici in so vpisani na izobraževalno ustanovo z namenom, da bi se v njej šolali, vse do konca šolanja.

58 Ta določba, čeprav je ni mogoče uporabiti v sporu v glavni stvari, ponazarja poseben pomen, ki ga Direktiva 2004/38 namenja položaju otrok, ki se izobražujejo v državi članici gostiteljici, in staršev, ki imajo skrbništvo nad njimi.

59 Glede na navedeno je treba na prvi dve vprašanji odgovoriti, da se lahko v okoliščinah, kot so te v postopku v glavni stvari, otroci državljana države članice, ki dela ali je delal v državi članici gostiteljici, in tisti od staršev, ki ima dejansko skrbništvo nad njimi, v državi članici gostiteljici sklicujejo na pravico do prebivanja že na podlagi člena 12 Uredbe št. 1612/68, ne da bi bila ta pravica odvisna od tega, ali imajo dovolj sredstev in celovito zavarovalno kritje za primer bolezni v tej državi.

Tretje vprašanje

60 Glede na odgovor na prvi vprašanji na tretje ni treba odgovoriti.

Stroški

- 61 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (veliki senat) razsodilo:

V okoliščinah, kot so te v postopku v glavni stvari, se lahko otroci državljana države članice, ki dela ali je delal v državi članici gostiteljici, in tisti od staršev, ki ima dejansko skrbništvo nad njimi, v državi članici gostiteljici sklicujejo na pravico do prebivanja že na podlagi člena 12 Uredbe Sveta št. 1612/68 (EGS) z dne 15. oktobra 1968 o prostem gibanju delavcev v Skupnosti, kakor je bila spremenjena z Uredbo Sveta (EGS) št. 2434/92 z dne 27. julija 1992, ne da bi bila ta pravica odvisna od tega, ali imajo dovolj sredstev in celovito zavarovalno kritje za primer bolezni v tej državi.

Podpisi